

*Бесараб О. М.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ПЕРЕКЛАД ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ – АДЕКВАТНА ПЕРЕДАЧА ЗМІСТУ ЧИ НОВИЙ ТВІР

Анотація. Розглянуто специфіку художнього перекладу на прикладі римованої поезії, зокрема пісень. Виокремлено основні етапи перекладу поетичних творів, головним спрямуванням якого має бути отримання якісного іншомовного варіанту пісенного тексту, що викликає емоції та почуття ідентичні тим, які продукуються оригіналом. Увагу зосереджено на принципах перекладу поетичних римованих текстів, пісень. Процес роботи пропонується починати з дослівного перекладу кожного рядка пісні, встановлення змістових зв'язків між словами на всіх рівнях, у рядку, у строфі. На наступному етапі в центрі уваги перекладача мають бути авторські образи, стилістичні прийоми, використані в оригінальному тексті твору, які необхідно максимально зберігати у перекладеному варіанті. Підкреслено головне завдання перекладача художнього твору, прозового чи поетичного, вірша чи пісні – передача емоційного забарвлення та емоційного напруження, яке закладено автором в оригінальному творі. Процес роботи над перекладом одного з пісенних творів, в основі якого була описана у статті методика у сполученні з результатом цього творчого процесу, результат якого подано у статті, видається дуже схожим на процес створення поетичного твору, пісенної поезії. Однак, не варто забувати про закон про інтелектуальну власність. В сучасному музичному мистецтві це явище досить поширене і називається кавер, кавер версія тієї чи іншої пісні. У статті підкреслено необхідність для перекладача поетичного твору мати певні творчі здібності, навіть власні поетичні доробки, досвід роботи з римою, щоб мати змогу якісно перекласти поезію. Визначено основний механізм роботи над перекладом художніх текстів, особливо поетичних, римованих, який є творчим процесом. Продемонстровано приклад якісного перекладу римованого тексту пісні проведеного із рахуванням вищезазначених принципів.

Ключові слова: переклад поезії, переклад пісень, поетичний переклад, переклад римованої поезії, специфіка перекладу поезії.

Постановка проблеми дослідження. В контексті сучасного розвитку міжнародної комунікації і культурного обміну якісний переклад не лише ділових паперів, міжнародних перемовин та контактів, але й переклад художніх творів набуває особливої актуальності. Переклад художнього тексту є особливим видом продукту перекладацької діяльності, який зберігає історію, цінності, передає культурні особливості народу, мовою якої написаний текст. Найбільш масовий вплив мають твори масового мистецтва, до яких відноситься сучасна пісенна лірика. Отже перекладу цього жанру художніх творів варто приділяти більше уваги.

Аналіз досліджень. Дослідженню різноманітних проблем теорії та практики перекладу текстів присвячено багато праць вчених ХХ–ХХІ століть. Широкими планами вивчення явища перекладу текстів займалися відомі вчені минулого століття в період становлення науки про переклад, більш детально різні аспекти вивчають сучасні дослідники. Проблема перекладу, зокрема, художнього, приділяють увагу у своїх статтях Іванченко А.В., Лановик З.В., Лужна О.С., Кикоть В.М., Коптілов В.В., Жадько В.А. та інші [1, 2, 3, 4, 5, 6]. З часом змінюються акценти, актуальність тих чи інших тем, з'являються нові аспекти свідомості, відкриваються нові глибини думки і, звичайно, створюються підходи, методи і нові технології, що дозволяють відкривати нові аспекти, досі не вивчені, які заслуговують на вивчення, увагу дослідника.

Метою нашого дослідження є виявлення специфіки художнього перекладу, зокрема, пісенної поезії та виокремити основні етапи роботи над ним. Нашу увагу зосереджено на перекладі сучасних українських поетичних текстів, римованих художніх текстів, головним чином, пісень, основна мета яких – передати ідею духу народу, який бореться за власну свободу.

Виклад основного матеріалу. Пам'ятаючи про те, що адекватний або якісний художній переклад можна вважати за умови правильно і точно переданого змісту, форми, образності, акцентуємо увагу на особливій саме для художнього перекладу потребі збереження, перш за все ідейного та емоційного забарвлення, яке закладене у авторському тексті. І дуже особливим має бути підхід до перекладу поезії, зокрема, пісенних текстів,

Адекватний переклад або, так званий, «правильний» максимально точно передає інформацію з оригінального твору, не допускаючи порушення норм мови перекладу, дотримуючись жанрово-стилістичних вимог до текстів відповідного жанру. Адекватність постає у співвідношенні оригінального перекладеного текстів. Для спеціального тексту (з будь-якої професійної сфери) важливим є вірний переклад усіх термінів та їх сполучень та переклад зрозумілий для спеціаліста без питань і зауважень до перекладача. Адекватним або якісним художнім перекладом можемо вважати лише той, у якому вірно передана головна ідея автора, максимально збережені образи та емоційно-стилістичне забарвлення оригінального тексту. Правильним та якісним можна вважати переклад, який відтворює єдність змісту і форми оригіналу засобами іншої мови, а, також враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, без будь-яких переколючень.

Отримати в результаті саме якісний переклад, ми спробували взявши за основу свою певну методику, яка вини-

кла колись у процесі роботи над перекладом пісень власного авторства (хоча в такому контексті автор більш вільний у своїх творчих пошуках і легше може змінити образи, порядок змістових ліній заради передачі правильної емоції); потім відкоригувалась у роботі над поетичним перекладом відомих віршів та пісень зі студентами (в цьому випадку йдеться про максимальне можливе дотримання оригіналу, а отже процес займає більше часу та потребує більших зусиль). В цьому невеличкому дослідженні розглянемо етапи роботи над саме створенням англійської версії української пісні, адже завданням було максимально якісно і точно передати всі змальовані у ній суто українські реалії так, щоб їх було правильно сприйнято англійськими слухачами. Цікавим є той факт, що за перекладом цієї пісні автор попередньо звертався до бюро перекладів і отримав перекладений варіант, який, однак, визначив як такий, що неможливо заспівати.

Отже, йдеться про пісню сучасного українського, дніпровського автора-виконавця, актора і військового, його актуальний сучасному стану речей твір, нав'язаний сполученням незламного духу боротьби проти сусідів-загарбників України та, водночас, наповнений лірикою кохання, любові до власної країни, до життя.

Враховуючи екзистенційну мету здійснення такого перекладу та необхідність якомога точніше передати зміст твору, важливо пам'ятати про музичну складову відповідного музичного твору, оскільки переклад тексту повинен максимально наближатися за темпом до акомпанементу пісні. В результаті вийде кавер іншомовної пісні, в нашому варіанті, англійська версія української пісні. Як відомо, художній переклад – це насамперед творчий процес, оскільки він потребує не лише актуалізації знань двох мов, але й розвитку творчих здібностей для проникнення в змістовну природу оригінального твору, розуміння природи цього твору і відтворення усього ідейно-змістовного комплексу мовою перекладу. Можна стверджувати, що перекладаючи художній твір, перекладач стає не лише міжкультурним посередником, а й певним чином, співавтором нового твору.

Акцентуючи увагу на значенні поетичного перекладу, В. Жадько підкреслює, що «перекладна література, як і будь-яка інша, ... створює духовний арсенал людства» [6, с. 23]. А, безпосередньо, практика перекладу художніх творів важливий аспект у підготовці майбутніх перекладачів, розвитку їхніх навичок, який впливає на естетичний культурний розвиток через розвиток образного мислення та здатності мислити з художньої точки зору, відчувати красу і гармонію, сполучення слів, риму і ритм.

Щоб у результаті перекладацької діяльності отримати якісний переклад поетичного твору чи перекладеної пісні, варто дотримуватися наступних рекомендацій щодо перекладу. Первинно ознайомившись з текстом, у випадку пісні, і з музичним варіантом твору, який заплановано для перекладу, слід акцентувати увагу на створених автором оригінального твору образах та головній ідеї. Основою подальшого творчого процесу має стати дослівний переклад кожного рядка пісні. Для цього читаємо, розбираємо текст рядка, встановлюємо змістові зв'язки між словами на рівні словосполучень і цілих речень, утворюючи речення. Так в кожному рядку й строфі вірша. Образність, заснована на побудові основного конфлікту сюжету та розвитку теми твору, є обов'язковим елементом будь-якого художнього

твору. Окрім авторської образності, особливу увагу приділяємо трактуванню метафор, ідентифікації набору різних стилістичних прийомів – тропів, використаних в оригінальному тексті твору. Ми намагаємося зберегти їх по можливості, у перекладеному варіанті твору. Головне завдання перекладача художнього твору загалом, поезії чи пісні зокрема – передати ті емоції, те емоційне забарвлення, те емоційне напруження, яке автор відтворив, заклав у оригінальному творі. Адже саме це є головною функцією художнього твору – визивати емоції, мотивувати на роздуми, торкатися глибин людської душі, надихати на дії, подвиги, розвиток. При перекладі тексту пісні допоміжним фактором є музичний супровід тексту. На самому початку роботи, варто прослухати пісню аби запам'ятати основні лінії мелодії та темпоритму. На фінальному етапі це стане у нагоді для того, щоб зуміти вкласти у рамки музичного твору перекладений варіант тексту, підібрати риму.

Пропонуємо наш варіант перекладу вищезгаданої пісні автора-виконавця Андрія Карпенка, який можна вважати достатньо адекватним і правильним. Пісня перекладена автором цієї статті для презентації автором-виконавцем англійського варіанту пісні на міжнародному музичному конкурсі, який проводився у США. В результаті, цей твір був високо оцінений міжнародним журі.

Мені сьогодні закортіло меду (автор пісні Андрій Карпенко)

Мені сьогодні закортіло меду
Солодкого янтарного вогню
Розпеченого повним місяцем на небі
І зорями, з якими я згорю!
Ще захотілось присмаків чимало –
І липи, і терпкого полину!
Любистку, сіна, часнику і сала
О, як я всі ці присмаки люблю!
Я так ці рідні присмаки люблю!
Як я люблю оті луги зелені
Оте безкрає море ковилу
Де синє й неосяжне сьйне небо
З яскравим колом мідним у маю!
Це надзвичайно – бути українцем,
Любити стежку втоптану свою
Тому налейте меду аж по вінця
За нашу землю, на якій стою!
На захисті якої я стою!
Мені сьогодні закортіло меду
Солодкого янтарного вогню
Розпеченого повним місяцем на небі
І зорями, з якими я згорю!
Люблю тебе, мій колосистий краю,
Де кожен колосок я впізнаю,
Хоча я, браття, Раю ще не знаю,
Але, напевно, я живу в Раю!
Так, так, напевно, я живу в Раю!

Today I felt desire to taste some honey (автор перекладу Олена Бесараб)

Today I felt desire to taste some honey,
Sweet bitter amber taste of native land.
Warmed by the full moon in the sky above me
And stars with which I'll never get my end.
Besides, I'd like to taste so many flavors,

The taste of linden, bitter wormwood flavour. (o)
Lupine and hay, and taste of lard with garlic,
You can't imagine how I like them all.
These are my native flavors I adore.
Besides I love those green and fragrant meadows
Those endless seas of feather grass in green
Where is the blue and boundless sky shining
With copper circle of the sun within.
It's such a happy fate to be Ukrainian!
And to adore your own well-trodden path.
So, let us pour the honey up to the crown,
To our Motherland, the best for us!
To peace in which I'll stand with all my heart.
Today I felt desire to taste some honey,
Sweet bitter amber taste of native land.
Warmed by the full moon in the sky above me
And stars with which I'll never get my end.
I love my land, my golden wheat Ukraine.
Where every blade of grass I recognise.
And though I've never seen the place of Eden,
But, certainly, I live in Paradise!
I'm in Ukraine, so live in Paradise!

Не менш цікавим був досвід роботи зі студентами над перекладом сучасних і історичних українських патріотичних пісень, які наразі у тренді музичного руху. Ту ж саму методика було рекомендовано застосувати студентам на практичному занятті перекладу. В результаті роботи отримали досить цікаві і якісні англомовні варіанти популярних нині пісень.

Ой у лузі червона калина

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!
Марширують наші добровольці у кривавий тан
Визволяти братів-українців з ворожих кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!
Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт.
Не журися, славна Україно, маєш вільний рід.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!
Гей, у полі ярої пшениці золотистий лан,
Розпочали стрільці українські з ворогами тан!
А ми тую ярую пшеницю зберемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!
Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
Та й прославить по всій Україні січових стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!

Переклад:

In the meadow, there a red kalyna, has bent down low,
For some reason, our glorious Ukraine, has been worried so.
And we'll take that red kalyna and we will raise it up,
And we, our glorious Ukraine, shall, hey – hey, cheer up –
and rejoice!
Marching forward, our fellow volunteers, into a bloody fray,
For to free, our brother – Ukrainians, from hostile chains.
And we, our brother – Ukrainians, we will then liberate,

And we, our glorious Ukraine, shall, hey – hey, cheer up –
and rejoice!

In the field, of early spring wheat, there's a golden furrow,
Then began, the Ukrainian riflemen to, engage the enemy,
And we'll take, that precious, early wheat and will gather it,
And we, our glorious Ukraine, shall, hey – hey, cheer up –
and rejoice!

When the stormy winds blow forth from the wide steppes,
They will glorify, through out Ukraine, the Sich riflemen.
And we'll take the glory of the riflemen preserving it,
And we, our glorious Ukraine, shall, hey – hey, cheer up –
and rejoice!

Переклад Удалого Матвія

Христина Соловій – Українська лють

Одного ранку, ще й на світанку
Земля здригнулась і враз закипіла наша кров,
Ракети з неба, колони танків
І заревів старий Дніпро.
Ніхто не думав, ніхто не бачив,
Яка насправді була українська лють.
Катів проклятих безжально мочим
Тих, хто на на нашу землю пруть.
В ТерОбороні найкращі хлопці,
Самі герої воюють у наших ЗСУ
І джавеліни, і байрактари
За Україну б'ють русню.
А наші люди, а українці
Проти русні об'єднали вже цілий світ.
І скоро зовсім русні не буде,
А буде мир на всій Землі!

Once in the morning, when sun starts burning,
The earth trembled and anger ran through our veins,
Enemy missiles, convoys of tanks
And we hear the old Dnipro voice.
Y'all haven't seen, y'all haven't heard
What can really be Ukrainian Rage.
For a bright future we killing demons,
Who came to our native land.
We have the best guys in TerDefense,
And only heroes fight in our AFU.
All Javelins and Bayraktars
For Ukraine kill rusniu.
And our people, Ukrainian nation
Against rusnia united the whole world.
And soon we will kill all the bastards
And there will be peace on the Earth! Переклад Ксенії Немеш

Працюючи над перекладом пісень за наведеною вище методикою, наспівуючи кожен строчку, намагаючись вкласти її у рамки мелодії пісні, при цьому максимально зберігаючи образи, емоційне забарвлення, виникає стійке відчуття того, що працюєш над створенням нового твору. Чудові тексти оригіналів, перший – неймовірно ліричний і насичені барвами і простими людськими цінностями, притаманними нашій нації, наступні – наповненні бурхливими емоціями спротиву ворожій навалі та прагненням збереження свободи і гідності, все це зобов'язувало зберегти кожен образ, всі емоційні переживання

та, звичайно, точно попасти в музичний темпоритм та відповідні такти і коливання мелодії. Завдання було відповідальним і, одночасно таким, яке потребує натхнення. В результаті роботи над цими перекладами впевнилися в тезі про те, що створенням перекладу поетичного твору, пісні варто займатися людині, яка сама пише поезію і має образне мислення, певну ступінь романтизму у складі характеру і, звичайно, здібність гарно римувати.

Висновки. Беручи до уваги все вищезазначене, приходимо до висновків, що переклад художніх текстів, особливо поетичних, римованих не може бути виключно механічним процесом. Звичайно, якщо слідувати лаконічно поданому вище переліку основних етапів роботи над перекладом римованого тексту пісні, можна вийти в результаті на більш менш адекватний варіант перекладу, але лише за умови докладання власних зусиль, часу та таланту і можна отримати, в результаті, якісний перекладений варіант пісні, яку можна презентувати як іншомовний кавер, за який не буде соромно ані перекладачу, ані виконавцю.

Література:

1. Іванченко А.В. Перекладацький дискурс художнього тексту та фактори, що його створюють. *Мовні і концептуальні картини світу. Збірник наукових праць*. 2009, Вип. 26. Ч.1.
2. Лановик З. В. Художній переклад як проблема компаративістики. *Літературознавча компаративістика*. Тернопіль, 2002. С. 256–271.
3. Лужна О.С. Американська романістика в українських перекладах у 1970-х роках. *Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць*. Випуск XIV. Херсон: ХДУ, 2011. С. 252–256.
4. Кикоть В. М. Образна матриця та переклад поезії: монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 632 с.
5. Коптілов В. В. Першотвір і переклад. К.: Дніпро, 1992. 259 с.
6. Жадько В.А. Духовне єднання народів засобами перекладної літератури. *Філософсько-гуманітарні читання*, 2017. №4. С. 22–29.

Besarab O. Translation of artistic texts – adequate transfer of the content or a new work

Summary. The article deals with the peculiarities of artistic translation on the example of poetry, in particular, song lyrics. As the key objective of the process of poetry translation, as well as of any artistic text, we identified obtaining a high-quality foreign language version of the song text that evokes emotions and feelings equal to those produced by the original. The main stages of the translation of poetic works are highlighted. Attention is focused on the principles of translation of poetic rhymed texts and song lyrics. The work process is suggested to begin with a word-for-word translation of each line of the song, establishing meaningful connections between words at all levels, in a line, in a stanza. At the next stage, the focus of the translator's attention should be the author's images, stylistic techniques used in the original text of the work, which should be preserved as much as possible in the translated version. The main task of the translator of a work of art, whether prose or poetic, a poem or a song, as we know – to transfer emotional colors and emotional tension, which is meant by the author of the original work. The process of work on the translation of one of the songs, considering the method described in the article in combination with the result of this creative process, the result of which is presented in the article, seems very similar to the process of creating a poetic work, song lyrics. However, we should not forget about the law on intellectual property. In modern music, this phenomenon is quite common and is called a cover version of a particular song. We state the thesis that a translator of a poetic work must have certain creative abilities, even own poetic works, experience in work with rhyme, in order to be able to get translation of a high-quality poetry. The main mechanism of work on the translation of artistic texts, especially poetic, rhymed texts, as a creative process is defined. An example of a high-quality translation of a rhymed song text based on the above-mentioned principles is demonstrated.

Key words: poetry translation, songs translation, poetic translation of the rhymed poetry, poetry translation specifics.